

AKTUAR MOLIYA VA BUXGALTERIYA HISOBI ILMIY JURNALI

Vol. 4 Issue 11 | pp. 418-423 | ISSN: 2181-1865

Available online <https://finance.tsue.uz/index.php/afa>

O'ZBEKISTONDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISH YO'NALISHLARI

Kurbonov Jasurbek Pozilovich

Alfraganus universiteti Iqtisodiyot kafedrasida dotsenti v.b.

Annotatsiya. Ushbu maqolada O'zbekistonda kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlanishi va bugungi kunda unga ta'sir etayotgan omillar xususida fikrlar yuritilgan.

Kalit so'zlar. Tadbirkorlik, biznes, kichik biznes, infratuzilma, o'quv markazlar, imtiyozli kreditlar, subsidiyalar, eksport

АННОТАЦИЯ. В данной статье рассматривается развитие малого бизнеса и предпринимательства в Узбекистане и факторы, влияющие на него сегодня.

Ключевые слова. Предпринимательство, бизнес, малый бизнес, инфраструктура, учебные центры, льготные кредиты, субсидии, экспорт

Abstract. This article discusses the development of small business and entrepreneurship in Uzbekistan and the factors affecting it today.

Keywords: Entrepreneurship, business, small business, infrastructure, training centers, soft loans, subsidies, export.

Kirish. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish jamiyat va iqtisodiyot uchun muhim ahamiyatga ega. Ayniqsa, iqtisodiyotni diversifikatsiyalash, yangi ish o'rinlarini yaratish, mahalliy mahsulotlarning raqobatdoshligini oshirish va eksport salohiyatini kuchaytirishda muhim rol o'ynaydi. Tadbirkorlik muhitini yaxshilash va tadbirkorlar uchun qulay sharoitlar yaratish — davlatning strategik maqsadiga aylangan. O'zbekiston Respublikasi prezidenti Shavkat Mirziyoevning tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan tashabbuslari bu sohadagi islohotlarning qiyin va murakkab jarayon ekanligini ko'rsatadi. Shundan kelib chiqib, kichik va o'rta biznesni rivojlantirish, soliq va qonunchilik tizimini soddalashtirish, moliyaviy qo'llab-quvvatlash tadbirlarini mustahkamlash jamiyatdagi tadbirkorlik muhitini shakllantirishga va iqtisodiyotni barqaror rivojlantirishga xizmat qilmoqda. O'zbekistonda tadbirkorlikning rivojlanishi yoshlar va ayollar uchun yangi imkoniyatlar ochishda muhim ahamiyatga ega. Mahalliy tadbirkorlar, ayniqsa, yoshlar va ayollar orasida tadbirkorlik madaniyatini rivojlantirish, ularga ijobiy tajribalarni ko'rsatish, moliyaviy yordam berish tadbirlarini ko'rish dolzarb ahamiyatga ega. Bu, o'z navbatida, iqtisodiyotning har tomonlama rivojlanishiga ko'maklashadi.

Prezidentimiz Sh.Mirziyoev ko'p marotaba ta'kidlaganidek, kichik biznes iqtisodiyotning asosiy qurilish bloki hisoblanadi. U "Tadbirkorlikni rivojlantirish – iqtisodiy taraqqiyotning muhim omillaridan biridir" degan fikrni ilgari surgan.

Shuningdek Prezidentimiz Tadbirkorlarni moliyaviy va normativ-huquqiy qo'llab-quvvatlash – davlatning asosiy vazifalaridan biridir” deya ta’kidlagan.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirish va unga ta’sir etuvchi omillar borasida iqtisodchi olimlardan I. Y. Zagoruyko, A. T. Shilkina va V. V. Karpushkin, V. G. Basareva, A. S. Kopisova, V. A. Abchukva L. V. Babayeva tadqiqot olib borishgan. Shuningdek, kichik biznesning investitsiya salohiyati A. Sh. Axmeduyev, A. E. Dvorskaya, I. S. Yurlova, A. M. Margolin, S. V. Zenchenko va M. A. Shemyotkina, T. V. Borovikova, G. V. Zaxarova, N. V. Kiseleva, I. B. Maksimov kabi MDH olimlari ishlarida tadqiq etilgan. Mamlakatimiz olimlari K. Karimova va K. Sharifxodjayeva, N. Murodova, B. Shermuhammedov va M. Mirvaliyev, U. Gofurov kabilar kichik biznes va uning rivojlanish jihatlari hamda omillarini zamonaviy qarashlar asosida boyitganlar. Shuningdek, investitsiya salohiyati va uning tadbirkorlikka ta’sirini A. M. Sodiqov, N. R. Rajabov, A. Yuldashev, G. Xusainov kabilar o’rganishgan.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqot ishini bajarish davomida ilmiy bilishning analiz, sintez induksiya, deduksiya, shuningdek abstrakt mantiqiy yondashuv usullaridan keng foydalanildi.

Tahlil va natijalar. Qonunchilik va me’yoriy bazani takomillashtirish, moliyaviy qo'llab-quvvatlash, infratuzilmani rivojlantirish, ilmiy va innovatsion faoliyatni qo'llab-quvvatlash, kadrlar tayyorlash va malaka oshirish, tashqi bozorlarga chiqish imkoniyatlarini oshirish, jamiyatda tadbirkorlik muhitini shakllantirish, axborot va maslahat yordami kabilar tadbirkorlikni rivojlantirishda muhim omillar hisoblanadi. Quyida O'zbekistonda ushbu sohada amalga oshirilayotgan va e'tibor berilayotgan jihatlarga to'xtalib o'tamiz.

O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish maqsadida qonunchilik va me’yoriy bazani takomillashtirish yo’nalishida bir qator islohotlar amalga oshirilmoqda. Bu ishlar tadbirkorlar uchun qulay muhit yaratish va ularning huquqlarini himoya qilishga qaratilgan. Quyida asosiy yo’nalishlar keltirilgan: Soliq va byudjet siyosati soddalashtirildi. Masalan, 2019 yildan boshlab yagona soliq to’lovi tizimi takomillashtirildi va soliq stavkalari pasaytirildi. Litsenziyalash va ruxsat berish jarayonlari soddalashtirildi. Elektron litsenziyalash va ruxsatnoma olish tizimlari joriy etildi. 2021 yilda yangi tahrirda qabul qilingan “Tadbirkorlik faoliyatini qo'llab-quvvatlash to'g'risida”gi qonun tadbirkorlarning huquqlarini himoya qilishga qaratildi. Tadbirkorlarning huquqlarini himoya qilish borasida Tadbirkorlik kodeksi ishlab chiqilib, tadbirkorlarning huquqlari, ularning mol-mulki daxlsizligi va faoliyat erkinligi kafolatlandi. Biznes ombudsmani instituti (Tadbirkorlar huquqlarini himoya qilish bo'yicha vakil) tashkil etildi. U tadbirkorlarning huquq va manfaatlarini davlat organlari bilan munosabatda himoya qiladi.

Shuningdek, tadbirkorlarni qo'llab-quvvatlash maqsadida “Har bir oila — tadbirkor” dasturi amalga oshirilmoqda, unda imtiyozli kreditlar orqali aholi tadbirkorlikka jalb qilinmoqda. Davlat tomonidan yoshlar va ayol tadbirkorlarni qo'llab-quvvatlash uchun maxsus fondlar tashkil etildi. Tadbirkorlik sohasida turli xizmatlar uchun elektron platforma – "Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali" faoliyat yuritmoqda. Korxonalarni ro'yxatga olish jarayonida byurokratiyani kamaytirish maqsadida elektron ro'yxatdan o'tish imkoni joriy qilindi. Korxonalar ro'yxatga olish bir

necha soat ichida amalga oshiriladi. Barcha hududlarda tadbirkorlikni rivojlantirishga qaratilgan hududiy dasturlar ishlab chiqilgan. Qishloq joylarida kichik biznes uchun qulay muhit yaratishga alohida e'tibor berilmoqda. Masalan, yer maydonlarini ajratish jarayoni shaffoflashtirildi. Davlat organlari va tadbirkorlar o'rtasidagi munosabatlarni shaffoflashtirishga qaratilgan qonunlar qabul qilindi. Tadbirkorlik sohasida korrupsiyaga qarshi maxsus dasturlar ishlab chiqildi. Xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda tadbirkorlik sohasidagi qonunchilik xalqaro standartlarga moslashtirilmoqda. Jahon banking "Biznes yuritish osonligi" reytingida O'zbekistonning ko'rsatkichlarini yaxshilashga qaratilgan qadamlar tashlanmoqda. Bu islohotlar O'zbekistonda tadbirkorlik muhitini yanada yaxshilash va xususiy sektorning iqtisodiyotdagi ulushini oshirishga yo'naltirilgan.

O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni moliyaviy qo'llab-quvvatlash yo'nalishida keng ko'lamli chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Bular tadbirkorlar uchun moliyaviy resurslarga kirishni yengillashtirish, ularning moliyaviy barqarorligini ta'minlash va rivojlanishga ko'maklashishga qaratilgan. Quyida bu yo'nalishdagi asosiy ishlar keltirilgan:

Tadbirkorlikni rivojlantirish fondi orqali imtiyozli shartlarda kreditlar ajratilmoqda. "Har bir oila – tadbirkor" dasturi doirasida aholiga tadbirkorlik faoliyatini boshlash uchun imtiyozli kreditlar berilmoqda. Yoshlar va ayol tadbirkorlarni qo'llab-quvvatlash uchun maxsus moliyaviy dasturlar tashkil etildi. Kichik biznes uchun kredit olish jarayonida talab qilinadigan hujjatlar soni qisqartirildi. Elektron tizimlar orqali onlayn kredit arizalarini topshirish va ko'rib chiqish imkoniyati yaratildi. Kreditni qaytarish muddatlarini uzaytirish va imtiyozli davrlarni joriy etish amaliyoti kengaytirildi. Qishloq xo'jaligi, xizmat ko'rsatish, ishlab chiqarish va ijtimoiy sohalarda kichik biznesga grantlar ajratish yo'lga qo'yildi. Eksport qiluvchi tadbirkorlarga tashish xarajatlari uchun davlat tomonidan subsidiyalar berilmoqda. Yangi korxonalarni tashkil etish va ularning uskunalar sotib olishiga moliyaviy yordam ajratilmoqda.

O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik uchun qulay muhit yaratish maqsadida infratuzilmani rivojlantirish bo'yicha bir qator chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Bu islohotlar tadbirkorlarni zamonaviy infratuzilma bilan ta'minlash, ularning samaradorligini oshirish va hududiy iqtisodiyotni rivojlantirishga qaratilgan. Respublikaning barcha hududlarida kichik biznes va startaplar uchun texnoparklar tashkil etildi. Masalan, Toshkent shahridagi IT Park axborot texnologiyalari sohasida faoliyat yurituvchi tadbirkorlarni qo'llab-quvvatlashga ixtisoslashgan. Yosh tadbirkorlar va startap loyihalarni qo'llab-quvvatlash maqsadida biznes-inkubatorlar tashkil etildi. Ular biznes rejalashtirish, maslahat va moliyaviy qo'llab-quvvatlash xizmatlarini taqdim etmoqda. Har bir hududda kichik biznes uchun ixtisoslashtirilgan sanoat zonalari tashkil qilindi. Masalan, "Angren" va "Jizzax" erkin iqtisodiy zonalari tadbirkorlikni rivojlantirish uchun qulay shart-sharoitlarni taklif etmoqda. Bu zonalarda tadbirkorlarga yer uchastkalari, aloqa, elektr energiyasi, suv ta'minoti va boshqa infratuzilmalardan imtiyozli foydalanish imkoniyati berilmoqda. Elektron davlat xizmatlari platformalari joriy etildi. Masalan, "Yagona interaktiv davlat xizmatlari portali" orqali tadbirkorlar ro'yxatdan o'tish, litsenziya olish va boshqa xizmatlardan foydalanmoqda. Qishloq va shaharlarda yuqori tezlikdagi internet tarmoqlarini kengaytirish ishlari olib borildi. Bu

raqamli tadbirkorlikning rivojlanishiga turtki berdi. Kichik biznes uchun energiya resurslariga kirish imkoniyati yaxshilandi. Masalan, hududlarda elektr ta'minotini barqarorlashtirish uchun yangi podstansiyalar qurildi. Quyosh va shamol energiyasidan foydalanishga qaratilgan loyihalar joriy etildi. Bu, ayniqsa, qishloq hududlarida tadbirkorlikni rivojlantirish uchun qulaylik yaratmoqda.

O'zbekistonda infratuzilmani rivojlantirish bo'yicha olib borilayotgan ishlar kichik biznes uchun qulay muhit yaratish va ularning iqtisodiyotdagi o'rnini mustahkamlashga qaratilgan.

O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish uchun kadrlar tayyorlash va malaka oshirish yo'nalishida qator chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Bu ishlar malakali mutaxassislar tayyorlash, tadbirkorlik bo'yicha bilimlarni oshirish hamda yangi ish o'rinlari yaratishga qaratilgan. Tadbirkorlik asoslari bo'yicha o'quv kurslari tashkil etildi. Bu kurslar yoshlar, ayollar va boshqa manfaatdor guruhlar uchun mo'ljallangan. Malakani oshirish markazlari orqali kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sub'ektlari uchun iqtisodiy, moliyaviy va boshqaruv sohalarida o'quv dasturlari amalga oshirilmoqda. "Tadbirkorlik maktablari" tashkil etildi, ularda biznes rejalashtirish, marketing, moliya va texnologiyalar bo'yicha bilimlar beriladi. Oliy o'quv yurtlarida tadbirkorlik, innovatsiyalar va startaplar bo'yicha maxsus fanlar joriy etildi. Bir nechta universitetlarda tadbirkorlik markazlari tashkil etildi. Masalan, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti tadbirkorlikni rivojlantirish uchun ixtisoslashgan. Talabalarning startap loyihalarini amalga oshirishga yordam berish uchun grant dasturlari va moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimlari joriy qilindi.

Har bir viloyatda kichik biznesni qo'llab-quvvatlash markazlari tashkil etildi. Bu markazlarda tadbirkorlar uchun o'quv kurslari va amaliy treninglar o'tkaziladi. Qishloq hududlaridagi tadbirkorlar uchun malaka oshirish dasturlari ishlab chiqilgan, bunda qishloq xo'jaligi, qayta ishlash va savdo sohalariga alohida e'tibor berilmoqda.

Xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda tadbirkorlik ta'limi sohasida loyihalar amalga oshirilmoqda. Masalan, Jahon banki, Yevropa Ittifoqi va Osiyo taraqqiyot banki bilan hamkorlikda tadbirkorlik bo'yicha maxsus o'quv dasturlari tashkil etilmoqda. Malakali trenerlar tayyorlash uchun xorijiy mutaxassislarni jalb qilish va o'quv dasturlarini xalqaro standartlarga moslashtirish ishlari olib borilmoqda. "Yoshlar — kelajagimiz" dasturi doirasida yosh tadbirkorlar uchun o'quv kurslari va malaka oshirish dasturlari tashkil etildi. Ayol tadbirkorlarni qo'llab-quvvatlash maqsadida maxsus o'quv kurslari va treninglar o'tkaziladi. Ular moliyaviy savodxonlik, biznes boshqaruvi va marketing bo'yicha bilimlarini oshirish imkoniga ega bo'lmoqda. Ishlab chiqarish korxonalarini bilan hamkorlikda amaliy o'quv kurslari tashkil etildi. Bu kurslarda tadbirkorlar zamonaviy uskunalar bilan ishlashni o'rganadilar. Kichik biznes sub'ektlarini zamonaviy texnologiyalardan foydalanishga o'rgatish uchun maxsus laboratoriyalar va markazlar yaratildi.

O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sub'ektlarining tashqi bozorlarga chiqish imkoniyatlarini oshirishga qaratilgan islohotlar va tashabbuslar amalga oshirildi. Bu choralar eksportni qo'llab-quvvatlash, xalqaro savdo munosabatlarini kengaytirish va tadbirkorlarning xalqaro bozorlarda raqobatbardoshligini oshirishni nazarda tutadi. Quyida ushbu yo'nalishdagi asosiy ishlar keltirilgan: Eksportni

rivojlantirish agentligi tashkil etildi, uning asosiy vazifasi kichik biznes sub'ektlariga tashqi bozorlarga chiqishda ko'mak berish. Har bir hududda eksportyorlarga maslahat va texnik yordam ko'rsatuvchi markazlar ochildi. Eksport qilish uchun zarur hujjatlarni rasmiylashtirish jarayoni soddalashtirildi va ularning muddatlari qisqartirildi. O'zbekiston tadbirkorlari uchun xalqaro ko'rgazma va yarmarkalarda ishtirok etish imkoniyatlari yaratildi. Bu tadbirlarda mahalliy mahsulotlarning xorijiy bozorlarda tanilishi ta'minlanmoqda. Tadbirkorlar uchun xorijiy savdo sheriklari bilan muzokaralar o'tkazish maqsadida B2B uchrashuvlar tashkil etilmoqda. Eksport qilinuvchi mahsulotlarga nisbatan bojxona rasmiylashtiruvini soddalashtirish va yengillashtirish choralari ko'rildi. Eksportga mahsulot yetkazib berish jarayonidagi ruxsatnoma va litsenziya talablari qisqartirildi. O'zbekiston tashqi savdo partnyorlari bilan erkin savdo zonalari to'g'risidagi kelishuvlar tuzmoqda. Yangi logistika markazlari va transport yo'nalishlari tashkil etildi, bu mahsulotlarni tashqi bozorlarga yetkazib berishni yengillashtirdi. Xalqaro transport koridorlari (masalan, "Shimol-Janub" va "Sharq-G'arb" yo'nalishlari) orqali mahsulotlarning tranzit muddatlarini qisqartirish bo'yicha ishlar olib borildi. O'zbekistonda amalga oshirilayotgan mazkur chora-tadbirlar mahalliy tadbirkorlarning tashqi bozorlardagi mavqeini mustahkamlash, eksport hajmini oshirish va mahsulotlarning xalqaro raqobatbardoshligini ta'minlashga qaratilgan.

O'zbekistonda jamiyatda tadbirkorlik muhitini shakllantirish va uni yanada rivojlantirish maqsadida qator chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Bu ishlar tadbirkorlikka qiziqishni oshirish, uni jamiyatdagi muhim faoliyat sifatida ko'rsatish hamda aholi o'rtasida tadbirkorlik madaniyatini yuksaltirishga qaratilgan. Quyida asosiy yo'nalishlar keltirilgan: Ommaviy axborot vositalari orqali tadbirkorlarning muvaffaqiyatli hikoyalari, ijobiy tajribalari haqida materiallar tayyorlanmoqda. Tadbirkorlik bo'yicha televidenie dasturlari, ko'rgazmalar va forumlar o'tkazilmoqda. Masalan, "Tadbirkor haftaligi" kabi tadbirlar. Yoshlar va aholi orasida tadbirkorlikning ahamiyatini tushuntirish uchun maxsus kompaniyalar va aksiyalar o'tkazilmoqda. "Yoshlar – kelajagimiz" dasturi doirasida yoshlarni tadbirkorlikka jalb qilish uchun maxsus grantlar va subsidiyalar ajratilmoqda. Ayol tadbirkorlar uchun imtiyozli kreditlar, maxsus o'quv kurslari va ish o'rinlari yaratishga qaratilgan loyihalar amalga oshirilmoqda. O'zbekistonda tadbirkorlik muhitini shakllantirish bo'yicha amalga oshirilayotgan chora-tadbirlar aholining tadbirkorlikka bo'lgan qiziqishini oshirish, tadbirkorlarning samarali faoliyat yuritishi uchun qulay muhit yaratish hamda iqtisodiyotning barqaror o'sishiga xizmat qilmoqda.

Xulosa. Tadbirkorlikni rivojlantirish mavzusi O'zbekistonning iqtisodiy rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Mazkur sohani rivojlantirish, birinchi navbatda, kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlash va ularga qulay ishbilarmonlik muhitini yaratishni talab etadi. Hozirgi kunda mamlakatda amalga oshirilayotgan qator islohotlar, shu jumladan, qonunchilikni takomillashtirish, moliyaviy va huquqiy qo'llab-quvvatlash, korrupsiyaga qarshi kurashish va tadbirkorlar uchun imtiyozli sharoitlar yaratish, tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishga qaratilgan.

O'zbekistonda tadbirkorlikni rivojlantirishning dolzarbligi kelajakda ish o'rinlari yaratish, iqtisodiyotni diversifikatsiyalash, eksport salohiyatini oshirish va mahalliy bozorlarda raqobatdoshlikni ta'minlash bilan bog'liq. Bundan tashqari, yoshlar va ayollar

tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash, investitsiyalarni jalb qilish, xalqaro bozorlarga integratsiyalanish tadbirkorlik sohasidagi muhim yo'nalishlardir. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoev rahbarligida amalga oshirilayotgan islohotlar va tadbirlar orqali O'zbekiston tadbirkorlariga yangi imkoniyatlar yaratishga qaratilgan strategik yondashuvlar mamlakat iqtisodiyotining mustahkamligiga va tadbirkorlik muhitining har tomonlama rivojlanishini ta'minlashga xizmat qilmoqda. Shuningdek, tadbirkorlikni rivojlantirish jamiyatdagi iqtisodiy va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlash, aholining farovonligini oshirish va mamlakatning iqtisodiy mustaqilligini kuchaytirishda muhim ahamiyatga ega. Tadbirkorlikning rivoji jamiyatda yangi g'oyalarning paydo bo'lishi, ishbilarmonlik madaniyatini shakllantirish va innovatsiyalarni ommalashtirishga ham xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasining kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlashga oid qonunlari va normativ-huquqiy hujjatlar.
2. Gafurov Kichik biznesni davlattomonidan tartibgasolishning iqtisodiy mexanizmiarini takomillashtirish. Avtoreferat. iqt.fan.dok. -T.: 96-b.
3. Murodova N. Q. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlashning nazariy asoslarini takomillashtirish. Avt....iqt.fan.dok.-T.: 2016. 107-b.
4. Shermuxamedov B., Mirvalieva M. Aholini ish bilan band qilishda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning o'rni // "Xalqaro moliya va hisob" ilmiy elektron jurnali. № 6, dekabr, -2018-yil.
5. Qurbonov J. (2022). Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishda investitsiya omilining ishchi kuchidan foydalanishga ta'siri. - Ta'lim, fan va innovatsiyalar jurnal.
6. Suyunov A., Qurbonov J. (2021). Korrupsiyaning xususiy korxonalar faoliyatiga ta'siri. - ResearchGate.
7. Davlat statistika qo'mitasi (2023). Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning rivojlanish tendensiyalari.
8. Halilov M. (2021). Tadbirkorlikning iqtisodiy o'sishga ta'siri. - Iqtisodiyot va tadbirkorlik jurnali.

Copyright: © 2024 by the authors. This work is licensed under a Creative Commons Attribution- 4.0 International License (CC - BY 4.0)

